

УДК 339.99

DOI 10.30970/vir.2019.46.0.10378

BREXIT: ВИКЛИКИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Наталія Комар, Тетяна Белюх, Катерина Пилипчук

*Тернопільський національний економічний університет,
вул. Львівська, 9, м. Тернопіль, Україна, 79200,
тел. 0679097797, 0687030958, 0980770466,
e-mail: nkomar@ukr.net, tanyabelyuh10.11.1998@gmail.com,
kateryna.pylypchuk123@gmail.com*

Висвітлено, що в умовах нових викликів рішення потрібно приймати надшвидко та моментально, в той же час швидкість ухвалення рішень ЄС суттєво поступається у порівнянні з іншими впливовими глобальними політичними гравцями – США, Китай, Росія. Євроскептики створення ЄС вважають, що європейське інтеграційне об'єднання знаходиться сьогодні в стані економічної, політичної та ідеологічної кризи. На їхню думку, Великобританія зробила важливий крок, адже невирішена міграційна політика та економічна криза вже давно назріли та є невідворотними в ЄС. За результатами кінцевого підрахунку голосів проведеного референдуму у 2016 році було прийнято кінцеве рішення – вихід Великої Британії зі складу Європейського союзу. Спостерігаються неоднозначні думки населення щодо виходу Великої Британії з ЄС як за територіальною, так і за віковою ознаками. Так, шотландці та жителі Північної Ірландії цілком виявили своє бажання залишитися в складі ЄС; валлійці й англійці, без Лондона, проголосували за вихід. За віковою ознакою були виявлені наступні результати: 73 % та 62 % молодих людей (18–24 роки; 25–34 роки відповідно) виявили бажання залишитись в ЄС, а більшість громадян віком від 45 років налаштовані на повний та кінцевий вихід Сполученого Королівства зі складу Європейського Союзу. Проаналізовано причини виходу Великої Британії з ЄС. Основними причинами були виявлені – економічні, які розвивалися з 2008 року і які таки не вдалося європейській спільноті вирішити (наприклад, рівень безробіття, рівень життя європейців суттєво відрізняється в межах ЄС). Наступною причиною Brexit є зростання націоналізму в усьому світі. Останньою причиною, не менш важливою, ніж попередні дві – опір проти британської еліти. На думку виборців, еліта зневажливо ставиться до їхніх цінностей, а саме до їхнього націоналізму та інтересів. Досліджено, що процес BREXIT може спричинити дезінтеграційні процеси всередині Великобританії. Існують очікування щодо можливого повторного референдуму стосовно виходу Шотландії зі складу Сполученого Королівства, якщо відбудеться позитивне рішення щодо Brexit. Крім того, припинення членства Сполученого

Королівства може зумовити ефект «доміно» серед країн-членів ЄС. Датська політика відносин з офіційним Брюсселем є такою, що наслідує британській вектор. До того ж в Данії існують політичні рухи, які агітують за дезінтеграційні процеси в рамках ЄС. Існують побоювання щодо наявності впливу виходу Великобританії на позиції країн Скандинавії та групи Вишеградської четвірки. Нагромодження величезних боргових зобов'язань в історії ЄС виникло таке поняття як «Grexit» – можливість виходу Греції з ЄС через її бюджетно-боргову кризу.

Ключові слова: європейська інтеграція; Європейський союз; дезінтеграція; реінтеграція; вихід Великобританії; євроскептики; єврооптимісти; референдум; націоналістичні рухи; політична елітарність; імміграційна криза.

Вступ. В контексті сучасних змін геополітичного та гео економічного середовищ виділяють поняття дезінтеграційних та реінтеграційних процесів. Дезінтеграція зумовлена небажанням однієї сторони виконувати певні умови чи зобов'язання, які їй не надто вигідні, передбачені для обох сторін, реінтеграційні процеси характеризуються домінуючою та агресивною поведінкою однієї країни над іншою. Дезінтеграційні процеси не минули і Європу. Так, на референдумі більшістю голосів (52 %) було прийнято рішення про вихід Великої Британії з ЄС. В цілому у найближче тисячоліття, враховуючи виклики глобального та локального масштабів, існує небезпека щодо подальшого функціонування ЄС як консолідованої інституції. Європейський союз, в основу якого була покладена дуже складна і громіздка управлінська структура, насправді, попри заяви, декларації цінностей, принцип консенсусного ухвалення рішень, занадто масштабний та ємний для ухвалення оперативних рішень, що дуже небезпечно й ризиковано в нинішніх реаліях. Вважають, що BREXIT може стати не останнім виходом Великої Британії з ЄС, а й прикладом наслідування для інших країн-членів. Дуже часто обговорюють про вихід Греції, Бельгії з ЄС.

Європейський Союз чекає тривалий термін дезінтеграційних процесів. Існують дискусії серед експертів, політиків щодо припинення існування ЄС, тому що зберігати його лише для декларативних моментів стає недоцільним. Так, на думку експертів Американської приватної розвідувально-аналітичної компанії Stratfor, заснованої у 1996 році, в контексті глобальних трансформацій Європейський союз увійшов у глибоку кризу й скоріш за все збережеться як формальна інституція. На їхню думку, найбільше постраждають країни старої Європи – це такі заможні країни як Німеччина, Франція, а країни Південної Європи зіткнуться з новітніми викликами. У дослідженнях Stratfor йдеться також про те, що Європу дуже скоро можна буде ділити на 4 групи – це Південна Європа, середній пояс ядра європейських держав та Скандинавія як окрема частина Європи й Східна Європа. На думку експертів, Східна Європа та країни скандинавського поясу й Британія зможуть значно інтенсивніше опиратися негативним тенденціям, на відміну від центру та півдню ЄС. Хоча у останніх також існує потужний виклик – агресія Росії, що змушує їх об'єднатися, щоб постійно перебувати у хорошому тонусі. Самі ж лідери ЄС

відкрито заявляють про недоцільність збереження спільної валюти, тому що між державами членами ЄС зменшується товарооборот та обсяг економічних відносин. Відсутність єдиної політики, яка підходила б всій Європі – було основною проблемою з самого початку створення ЄС. Зростання популярності євроскептиків одночасно праворуч і ліворуч, європейських сепаратистів, легітимізація мейнстрімних партій, а також роздробленість і націоналістичний підйом, все це є підґрунтям повернення національної держави в якості основної форми політичного життя на континенті. Така тенденція буде помітною в найближчі кілька років, тому що загальноєвропейська криза посилить політичний та економічний тиск. Саме тому на прикладі BREXIT ми хочемо з'ясувати основні причини, які зумовили більшість жителів Великої Британії прийняти рішення щодо виходу з ЄС та які можливі виклики очікувати ЄС в контексті дезінтеграційних та реінтеграційних процесів на європейському континенті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інтеграційний розвиток, перспективність та виклики європейської інтеграції, а також вихід країн з ЄС в контексті причин й наслідків для подальшого функціонування ЄС досліджували такі вчені: Галан В. О., Чевичалова Ж. В., Wright O., M., Vander Loo, G., Dermine P., Basil R. Jones, Яковюк І. В., Майкл Емерсон, Р. Holmes, A. Young. В призмі останніх дезінтеграційних процесів в Європейському Союзі, аналізом проблем, передумов та економічних наслідків Brexit займалися такі зарубіжні науковці: Harold D. Clarke, Matthew J. Goodwin, Paul Whiteley, Sara B. Hobolt, Gianmarco Ottaviano, Swati Dhingra.

У той же час в дослідженнях українських вчених мало уваги приділено, що крім економічних причин (членство в ЄС себе не виправдовує), є також зростання націоналістичних настроїв як всередині країн, так і по всій Європі, недовіра до політичних партій, що в сукупності дали поштовх прийняти політичне рішення виходу Великої Британії з ЄС. Дезінтеграційний процес в ЄС викликає чималий інтерес, саме тому оцінка причин виходу Великої Британії та прогнози виклики для подальшого функціонування й членства країн в ЄС є нагальними, що зумовило вибір теми.

Постановка задачі. Основною метою статті є аналіз причин виходу Великої Британії з ЄС та наслідки як для самої країни, її зовнішньоторговельних відносин з країнами ЄС, так і для подальшого функціонування ЄС та оцінка можливих дезінтеграційних процесів на європейському континенті внаслідок BREXIT.

Виклад основного матеріалу. В умовах історичного прискорення та нових викликів рішення потрібно приймати надшвидко та ментально реагувати на нові глобальні, локальні проблеми. В той же час ЄС суттєво поступається у питанні швидкості ухвалення рішень іншим впливовим глобальним політичним гравцям, наприклад, США, Китаю, Росії. Це засаднича проблема ЄС, яка була об'єктивною з моменту формування цієї інституції. Європейський Союз не здатний грати на випередження, оскільки його модель поведінки зводиться радше до реагування, а не формування нових пропозицій. В контексті нових

глобальних викликів, ЄС почав давати тріщину і зіштовхнувся: а) з неможливістю приймати швидкі рішення; б) загалом ухвалювати рішення щодо важливих питань консенсусом, коли на порядку денному стоять інтереси окремих держав ЄС і кожна з них перед усім дбає про свої власні національні інтереси. Тому через ці об'єктивні обставини ЄС значно меншконкурентноздатний в сенсі нав'язування свого порядку денного у глобальному вимірі.

Загалом серед європейців є різні погляди щодо функціонування ЄС, що дозволяє їх поділити на прибічників євроінтеграції та прихильників дезінтеграції. Перші вважають, що Європейський Союз показує унікальний приклад успішного розвитку інтеграції без сильного центрального управління [1]. Прийняття рішення країнами-членами консенсусно, демонструє однакові статуси й повноваження всіх держав ЄС. Хоча, на практиці ми бачимо, що Німеччина і Франція традиційно визначають інтеграцію та домінують в євроінтеграційному процесі. Якщо європейські інституції, на яких покладено досягнення консенсусу при прийнятті рішень в ЄС, не в змозі виконати ці повноваження, то існує інший варіант – будь-яка країна ЄС може застосувати право вето. Прибічники євроінтеграції обвинувачують Великобританію у початку розвалу Європейського Союзу та вважають, що такий процес призведе до негативних наслідків функціонування самого євроінтеграційного об'єднання.

В той же час, прихильники дезінтеграції вважають, що Великобританія зробила важливий крок, адже невирішена міграційна політика та економічна криза вже давно назріли та є невідворотними в ЄС. Сьогодні проведення загальнодержавних референдумів у ЄС не обмежується лише конституційними питаннями, такими як зміни до установчих договорів. Тобто питання, які виносяться на обговорення країн-членів ЄС є різними: Данія проголосувала грудні 2015 року проти прийняття політики юстиції та внутрішніх справ ЄС; уряд Греції в липні 2015 року шляхом проведення референдуму робив спробу ухилитись від умов третьої черги фінансової допомоги з боку ЄС; Нідерланди у квітні 2016 році вирішували питання щодо скасування ратифікації Угоди про асоціацію України з ЄС та його державами-членами. Також прогнозується в квітні в Угорщині референдум по питанню міграційної політики ЄС [2].

ЄС знаходиться сьогодні в стані економічної, політичної та ідеологічної кризи. До того в багатьох державах-членах набувають поширення сепаратистські рухи, які не минули Великобританію та в певній мірі вплинули на її вихід з ЄС.

10 років тому навіть нікто не думав про вихід з ЄС. Так, на референдумі 23 червня 2016 році, який відбувся у Великій Британії та Гібралтарі, 51,9 % виборців виявили своє бажання покинути ЄС, 48,1 % виборців побажали залишитися в складі Європейського союзу, а шотландці та жителі Північної Ірландії в цілому виявили своє бажання залишитися в складі ЄС; валлійці й англійці, без Лондона, проголосували за вихід [1].

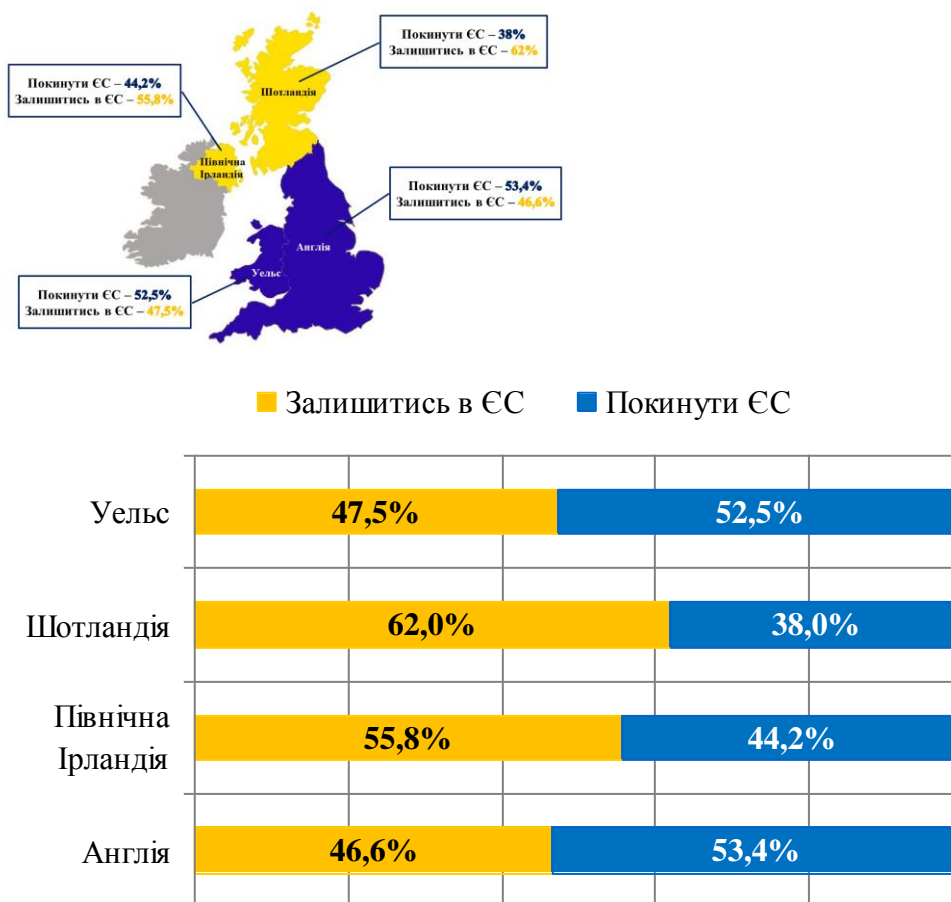

Рис. 1. Результати референдуму 2016 року: за та проти виходу Великої Британії з ЄС за територіальним поділом [3]

Більшість голосів за вихід Сполученого Королівства зі складу ЄС зафіксовано в Англії та Уельсі, громадяни Шотландії та Північної Ірландії віддали перевагу залишитись в ЄС. Але за результатами кінцевого підрахунку голосів проведеного референдуму у 2016 році було прийнято кінцеве рішення – вихід Великої Британії зі складу Європейського союзу.

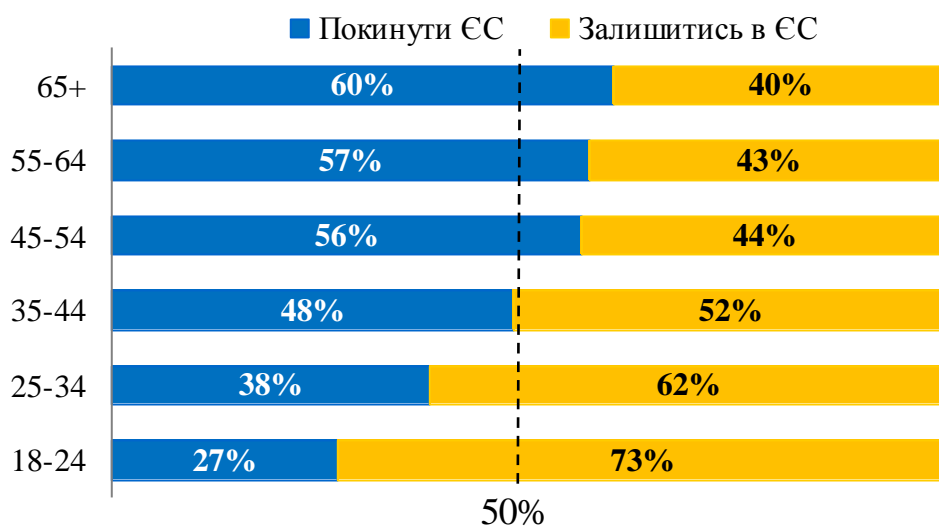

Рис. 2. Результати голосування референдуму за віковими категоріями [4]

Якщо ж проаналізувати результати голосування референдуму у 2016 році за віковими категоріями (рис. 2), то можна зробити наступні висновки: 73 % та 62 % молодих людей (18–24 роки; 25–34 роки відповідно) виявили бажання залишитись в ЄС, а більшість громадян віком від 45 років налаштовані на повний та кінцевий вихід Сполученого Королівства зі складу Європейського Союзу (45–54 роки – 56%; 55–64 роки – 57%; 65+ – 60%), вбачаючи у виході Великої Британії зі складу ЄС позитивні аспекти розвитку для своєї країни.

Доцільно з'ясувати основні причини виходу Великої Британії з ЄС. Першою причиною, більшість, вважають – економічні. Противники ЄС стверджували, що дане інтеграційне об'єднання є не функціональним економічним суб'єктом. Так, економічні проблеми, які розвивалися з 2008 року, ЄС не вдалося вирішити: наприклад, рівень безробіття сягав 20 % в Південній Європі (рис. 3).

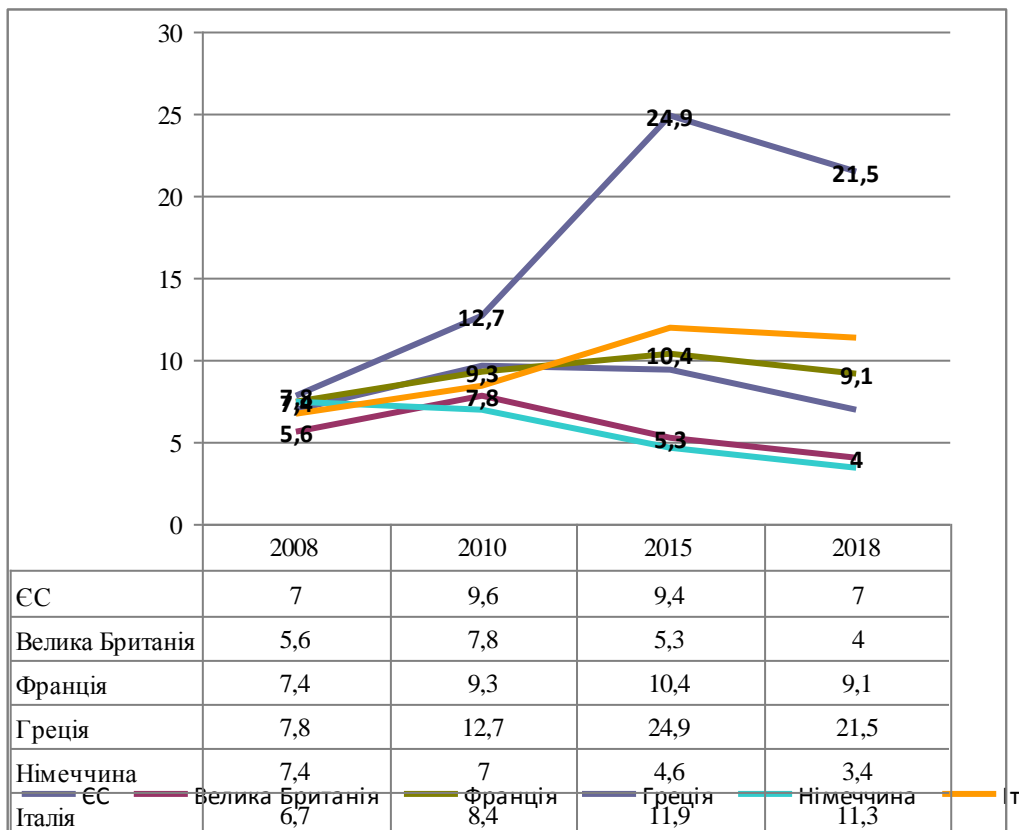

Рис. 3. Показник безробіття країн ЄС, % від працездатного населення [5]

Як ми бачимо з рис. 3, країни високого розвитку мають значно нижчий рівень безробіття, ніж його середній показник по всьому ЄС. Проте, якщо вже дивитись на Південну Європу, тут ситуація гірша. Італія станом на 2018 рік мала більше ніж 11 % безробітних серед активного населення, а Греція взагалі майже 22 %.

Різниця між рівнем життям південноєвропейців та німців, які мають лише 3,4 % безробіття, зокрема у 2018 році, є суттєвою.

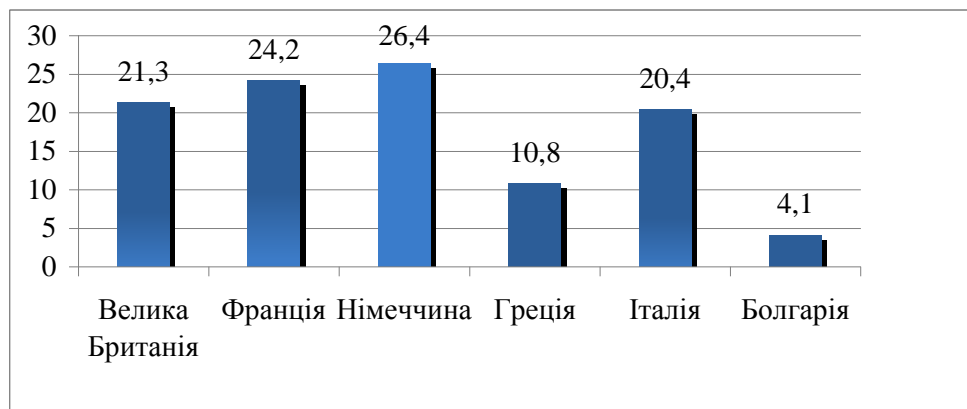

Рис. 4. Вартість праці за одну годину станом на 2018 рік, євро [6]

Наприклад, з рис. 4 ми бачимо, що середня оплата праці у країнах Південної Європи значно відрізняється від оплати праці в інших країнах ЄС.

Європа цілком в економічному плані стагнована. Тому перебування Великобританії в стагнаційній структурі для розв'язання британських проблем, на думку опонентів, є короткоперспективним. Якщо б Британія залишилася у Європейському Союзі, то повинна слідувати європейській лідируючій позиції. Очевидно, що уряд Великої Британії не взяв до уваги те, що Європа буде застосовувати торговельні бар'єри проти країни. В той же час головний переговорник ЄС з BREXIT Мішель Барньє запевнив, що торговельні бар'єри для Великої Британії є «неминучими» після виходу країни з ЄС, а також з єдиного ринку та митного союзу. Доки Британія залишається членом Європейського Союзу, доти не будуть застосовуватись жодних тарифів та бар'єрів в двосторонній торгівлі з іншими країнами ЄС.

Так товари, що імпортуються до ЄС з країн, що не входять до союзу, платять єдиний зовнішній тариф (однаковий митний тариф), якщо не існує угоди про вільну торгівлю чи договорів про преференції. Тарифні ставки для різних товарів та груп товарів є неоднаковими. Хоча в середньому тарифи ЄС є низькими, але для деякої продукції, особливо для сільськогосподарської, вони є високими (табл. 1).

Таблиця 1

Середні тарифи ЄС в розрізі імпорتنих товарів [7]

Середні тарифи ЄС за типом продукції (%)	
Продукти тваринного походження	15,7
Молочні продукти	35,4
Фрукти, овочі та рослини	10,5
Кава, чай	6,1
Зернові культури та препарати	12,8
Насіння олійних культур, жири та масла	5,6
Цукор і кондитерські вироби	23,6

Закінчення таблиці 1

2Алкогільні напої та тютюн	19,6
Бавовна	0,0
Інші сільськогосподарські продукти	3,6
Риба та рибні продукти	12,0
Мінерали і метали	2,0
Нафта	2,5
Хімічні речовини	4,5
Дерево, папір і т.д.	0,9
Текстиль	6,5
Одяг	11,5
Шкіра, взуття та ін.	4,5
Неелектричні машини	1,9
Електричні машини	2,8
Транспортне обладнання	4,3
Інші виробництва	2,6

Можливість кінцевого та повного виходу Сполученого Королівства з ЄС не є виключенням. Наслідки для економіки країни будуть практично передбаченими. Через високі середні тарифи ЄС найбільше постраждають такі галузі як сільське господарство та текстильна промисловість. Так, якщо Велика Британія вийде зі складу ЄС, а також з єдиного ринку та митного союзу, за експорт вітчизняної сільськогосподарської продукції до країн ЄС потрібно буде сплачувати в середньому від 3,6 % до 35,4 % середнього тарифу ЄС, а за експорт текстильної продукції – від 6,5 % до 11,5 % [7].

Великобританія є третьою найважливішою країною, куди експортує Німеччина. Німеччина експортує більше половини свого ВВП, і половини цього експорту припадає на інші країни ЄС. Німеччина створила виробничу базу, яка у багато разів перевищує її власні потреби, навіть за умови стимулювання національної економіки. Від експорту цілком залежать зростання, повна зайнятість та соціальна стабільність в Німеччині.

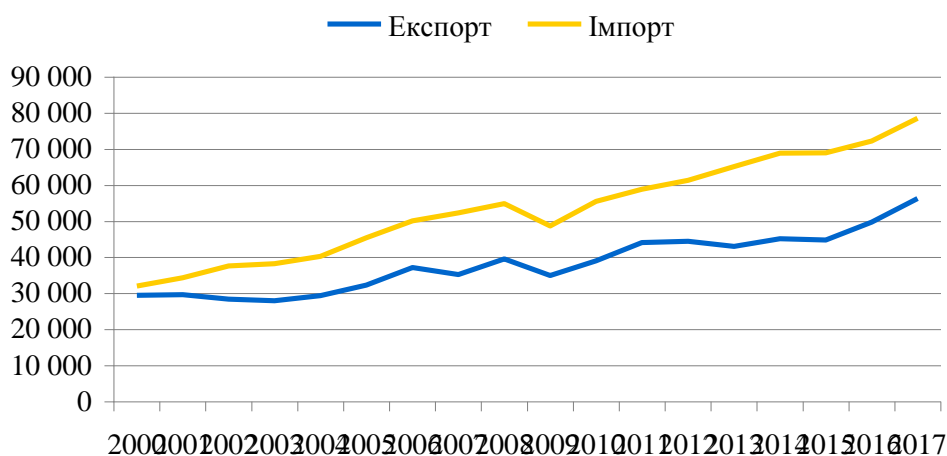

Рис. 5. Експорт/імпорт Великої Британії з Німеччиною (в млн фунтах стерлінгів) [8]

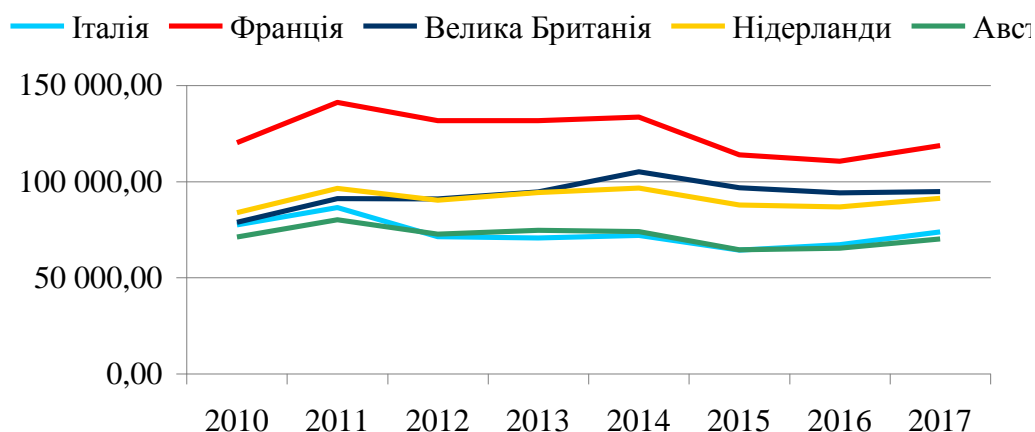

Рис. 6. Динаміка експорту Німеччини до найбільших європейських партнерів (в тис. дол. США) [9]

Рис. 6 дає можливість проаналізувати динаміку експорту Німеччини до п'яти найбільших торговельних партнерів країни (Італія, Франція, Велика Британія, Нідерланди, Австрія). Велика Британія є однією з 5 європейських країн, на які припадає найбільший обсяг експорту Німеччини. З початку створення та розвитку тісних торговельно-економічних відносин між Сполученим Королівством та Німеччиною спостерігається стабільно висока тенденція споживання німецької продукції британським населенням. Так, у 2014 році зафіксовано найвищий показник експорту товарів та послуг до Великої Британії – 105 122 552,23 тис. дол. США. Станом на 2017 рік вартість експортованої

продукції до Сполученого Королівства становила – 94 818 754,54 тис. дол. США [9].

Структура Європейського Союзу, включаючи оцінку євро і безліч внутрішніх європейських правил, тільки підсилюють цю залежність від експорту. Такі події негативно позначаються на взаємовідносинах між Великобританією та Німеччиною, а саме це призведе до торговельної війни між обома країнами. Загалом, Європейський Союз не створив підґрунтя для існування фінансових відносин. Адже ЄС – система, яка узгоджується з фінансовою реальністю, а не створює її. Якщо б банки Лондона перемістилися до Франкфурта, то б Нью-Йорк став унікальним магнітом фінансових активів. Зрештою, європейцям необхідний фінансовий центр у Лондоні, тому вони не будуть його закривати.

Наступною причиною Brexit є зростання націоналізму в усьому світі. Його посилює українська криза та заклопотаність східноєвропейських країн очікуваною загрозою з боку Росії. Такі націоналістичні тенденції у вигляді сепаратистських рухів можна було побачити під час виборів 2011 року в Шотландії, де більшість місць в парламенті зайняла Шотландська національна партія, яка відстоює ідеї незалежності. Пізніше, уряд заявив про рішення винести питання про незалежність Сполученого Королівства на референдум 2014 року.

За прогнозами, цей тренд буде продовжуватися: Європейський Союз збережеться в іншій формі, при якій європейська економіка, політика та військове співробітництво будуть управлятися переважно двосторонніми або обмеженими багатосторонніми партнерствами, що мають вузьку спрямованість і не зв'язуватимуть країн-членів. Європейський Союз не буде визначати характер європейської політики, хоча деякі держави зможуть зберегти залишкове членство в сильно зміненій інституції [10].

Крім вищесказаного, зростає недовіра до багатонаціональних фінансових, торгових та оборонних організацій, які були створені після Другої світової війни. ЄС, МВФ і НАТО – це яскравий приклад цього. Противники ЄС вважають, що ці інституції більше не служать меті, яку на них поклали. Мало того, що ці організації контролюються зі сторони окремих націй. Недовіра та страх втрати контролю зробили BREXIT поміркованим рішенням по відношенню до вищеназваних організацій. Хоча для прихильників ЄС такі організації є досить цінні, їх доцільно відкорегувати, але не відмовлятися від них.

Імміграційна криза в Європі також дала поштовх до дискусій серед європейських лідерів щодо надання притулку біженцям з Африки, Близького і Середнього Сходу в пошуках кращої долі. Приваблими країнами та містами для мігрантів є: Німеччина (Берлін), Бельгія (Брюсель), Великобританія (Лондон), Італія (Палермо), Греція (Афіни), Франція (Париж) та ін. (рис. 7).

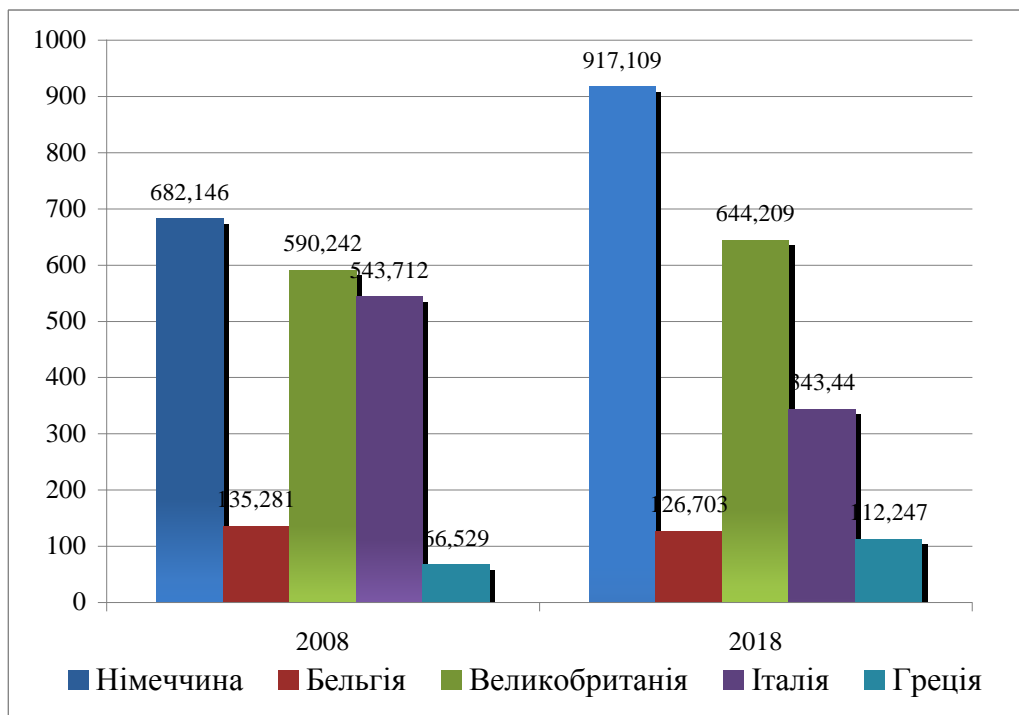

Рис. 7. Кількість іммігрантів в країни ЄС у 2008 та 2018 рр. [5]

Проблема з біженцями, яка постала перед Європейським Союзом сьогодні, притаманні всі ознаки кризового явища, яке здебільшого призводить до виникнення потенційно негативних результатів. Міграція принесла для європейських міст – найбільш популярних дестинацій для мігрантів, зокрема для міжнародних як великі виклики, так і можливості (ініціативи) для їх вирішення в різних сферах. Деякі лідери ЄС стверджують, що надання допомоги біженцям у формі притулку є моральним обов'язком. В той же час опоненти ЄС розглядають імміграцію як національну проблему, оскільки це впливає на внутрішнє життя країни. Чітке розуміння цієї проблеми було важливим фактором проголосувати про вихід Великобританії з ЄС.

Іншою причиною виходу Великобританії з ЄС – це політична елітарність. Політичне керівництво Великобританії зіткнулося з глибокими втратами. Виборці, які голосували за «вихід» були відкинуті обома партіями: консервативною та трудовою. Тому що обидві партії ухвалили рішення про те, щоб залишилися в ЄС, що в кінцевому результаті багато їхніх членів пішли в опозицію відносно даного питання. Така ситуація призвела до трьохсторонньої боротьби: між двома заснованими партіями, які хотіли залишитися в ЄС та третьою, яка була створена за рахунок опозиціонерів з двох попередніх партій [10].

BREXIT свого роду продемонстрував свій опір проти британської еліти. Виборці вважали, що політики, бізнесмени та інтелектуали втратили право контролювати систему. До того ж, на їхню думку, еліта зневажливо ставиться до їхніх цінностей, а саме до їхнього націоналізму та інтересів. Це є не новим явищем, воно є притаманним Європі та Китаю. Так, із приходом Дональда Трампа, воно також є присутнім у Сполучених Штатах, адже президент США намагається боротися з демократами та республіканцями, а також з елітою, яка зневажає націоналізм та моральні принципи тих, хто їх дотримується [11].

Дезінтеграційні процеси в рамках Європейського Союзу, а саме Brexit може стати початком дезінтеграційних процесів всередині самого Сполученого Королівства. Так, прем'єр-міністр Шотландії стверджувала про можливий повторний референдум стосовно виходу зі складу Сполученого Королівства, якщо відбудеться позитивне рішення щодо Brexit. Це є питання часу, що у свою чергу потребуватиме політичної гнучкості та прагматичного підходу від всіх учасників майбутнього політичного процесу.

Проблеми між фламандцями і валлонами у Бельгії може також призвести до розділу Бельгії в майбутньому. В сучасних умовах розвитку геополітичного та гео економічного середовищ все частіше спостерігаються явища локальної дезінтеграції. Так, 1 жовтня 2017 року в Каталонії було проведено референдум, на який було висунуте питання про незалежність регіону від Іспанії. При доволі невисокій явці учасників (за даними каталонської влади – всього 42,3 %), результати референдуму були наступні: більше 90 % голосуючих підтримали незалежність Каталонії. Попри високу напруженість серед населення та влади Іспанії та Каталонії, 27 жовтня 2017 року Каталонія оголосила про свою незалежність [12].

Припинення членства Сполученого Королівства може зумовити ефект «доміно» серед країн-членів ЄС. На сьогодні Данія розглядається в якості однієї з країн, найбільш вразливих до ланцюгової реакції. Датська політика відносин з офіційним Брюсселем є такою, що наслідую британській вектор. Можна згадати історію вступу Данії до ЄС, поки членом не стала Великобританія, вона не приєднувалась до європейської спільноти. На сьогодні Данія є поза зоною євро. Крім того в Данії існують політичні рухи, які агітують за дезінтеграційні процеси в рамках ЄС. До їх числа можна віднести і ультраправі політичні партії у Нідерландах та Франції. Існують побоювання щодо наявності впливу виходу Великобританії на позиції країн Скандинавії та групи Вишеградської четвірки.

Також варто згадати ситуацію з Грецією, вихід з ЄС якої став потенційно можливим особливо після проголошення виходу Великої Британії. Грецька політика не є такою, яка наслідую британський вектор. Проте внаслідок нагромадження величезних боргових зобов'язань в історії ЄС виникло таке поняття як «Grexit» – потенційна можливість виходу Греції з Європейського союзу в першу чергу внаслідок неконтрольованого зростання державного боргу (рис. 8).

Рис. 8. Зміна зовнішнього боргу Греції впродовж 2009–2015 років, млрд. євро [5]

Варто зазначити, що про потенційний Grexit почали говорити в першу чергу не через вихід Великої Британії, а через боргову кризу Греції. Деякі дослідники до причин її виникнення відносили: надлишкові державні витрати, дефіцит поточного рахунку, ухилення від сплати податків, зростання рівня корупції та небажання влади боротись з цим явищем, переважання імпортової продукції на ринках Греції, підвищення рівня безробіття, зменшення ролі туризму в прибутках Греції, а також зменшення іноземних інвестицій. Іншими словами, першопричиною такого потенційного Grexitу можуть бути саме внутрішні проблеми Греції [13].

Висновки. Отже, в результаті проведених нами досліджень, можна зробити висновок, що хоч станом на сьогоднішній день питання з BREXIT остаточно не вирішене, ця ситуація вже має свої наслідки як для Європейського союзу загалом, так і для Великої Британії та інших країн зокрема. На нашу думку, BREXIT має більше негативних сторін, аніж позитивних. Основною з них є так званий «ефект доміно», який спричинив суперечки та появу думок про потенційний вихід інших країн з ЄС через населення Європи. Вихід Великої Британії підірвав основну ідею інтеграції Європейського союзу. Після BREXIT, та навіть вже зараз ЄС не має такої сили і могутності у світовому просторі, які мав раніше. Для Великої Британії наслідки теж не є дуже позитивними. Згадати навіть те, що тільки після початку проблеми BREXITу англійський фунт стерлінгів впав на 10 % відносно долара США. Щодо позитивних сторін BREXITу, хоча їх і зовсім небагато, деякі дослідники говорять про те, що вихід Великої Британії дасть потенційну можливість іншим країнам Європи приєднатись до ЄС, покращити свій розвиток, а також залучити в Європейський союз нові економічні сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Wright O.* Brexit against Scotland's wishes would 'almost certainly' trigger independence referendum, warns Nicola Sturgeon First Minister warns of 'inescapable' shift in public opinion towards independence if England leads a vote to leave the EU / Oliver Wright [Electronic resource] // Independent. – Sunday 21 February 2016. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-brexit-scottish-independence-vote-nicola-sturgeon-6887366.html>. – Title from the screen.
2. *Chamon M. and Van der Loo, G.* The Temporal Paradox of Regions in the EU Seeking Independence: Contraction and Fragmentation versus Widening and Deepening? // *European Law Journal* – 2014. – V. 20. – P. 613–629.
3. EU Referendum – Results [Electronic resource] // BBC News. – Mode of access : https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.
4. A reminder of how Britain voted in the EU referendum – and why [Electronic resource] // LordAshcroftPolls. – Mode of access : <https://lordashcrofthpolls.com/>.
5. Статистичні дані Європейського комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/>.
6. The Atlas of economic complexity [Electronic resource]. – Mode of access : <http://atlas.cid.harvard.edu>.
7. Briefing paper: Statistics on UK-EU trade, by Matthew Ward. – 11 January 2019. – P. 13.
8. Office for National Statistics – The UK's largest independent producer of official statistics and the recognised national statistical institute of the UK [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade>.
9. World Integrated Trade Solution [Electronic resource]. – Mode of access : <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/DEU/Year/2017/TradeFlow/Export/Partner/by-country>.
10. *Dermine P.* Succession and EU Treaty Obligations / P. Dermine // *Secession within the Union : Intersection points of International and European Law* [Text] / Catherine Brölmann & Thomas Vandamme (eds.); Amsterdam Centre for European Law and Governance Amsterdam Center for International Law. – July 2014. – P. 40–47
11. Розпад ЄС неминучий? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dostup.com.ua/top-novina/rozpad-ies-nieminuchii>.
12. Каталонія проголосила незалежність: подробиці. РБК-Україна (uk). Прочитовано 2018-02-24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kataloniya-provozglasila-nezavisimost-podrobnosti-1509115504.html>.
13. *Дорошенко І.* Макроекономічні наслідки боргової кризи Єврозони: приклад Греції / І. Дорошенко // *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2017. – С. 162–173.
14. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали (із змінами, внесеними Лісабонським договором) / М. В. Буроменський, Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова та ін.; за заг. ред. М. В. Буроменського. – Харків : Право, 2015. – 328 с.

*Стаття надійшла до редколегії 10.12.2018
Прийнята до друку 20.12.2018*

BREXIT: CHALLENGES FOR EUROPEAN UNION

Nataliya Komar, Tetiana Beliukh, Kateryna Pylypchuk

*Ternopil National Economic University,
9, Lvivska Str., Ternopil, Ukraine, 79200, tel. 0679097797, 0687030958, 0980770466,
e-mail: nkomar@ukr.net, tanyabelyuh10.11.1998@gmail.com, kateryna.pylypchuk123@gmail.com*

It is highlighted that in the condition of new challenges, the decision needs to be taken swiftly and instantly, at the same time, the speed of decision-making in the EU is significantly inferior to other influential global political players – the USA, China and Russia. Eurosceptics of the EU creation believe

that the European integrative association is in a state of economic, political and ideological crisis today. In their view, the UK has taken an important step, since the unresolved migration policy and the economic crisis have long been ripe and are inevitable now in the EU. As a result of the final counting of the votes of the referendum in 2016, the final decision was taken – the Great Britain's withdrawal from the European Union. There are mixed opinions of the population regarding the UK's exit from the EU both on the territorial basis and on the age-old basis. Thus, residents of Scots and Northern Ireland in general expressed their desire to stay within the EU; Welsh and Englishmen, without London, voted for the exit. The following results were found on an age-old basis: 73 % and 62 % of young people (18–24 years old, 25–34 years old respectively) expressed a desire to stay in the EU, and most citizens over the age of 45 are set to complete and final exit of the United Kingdom from the European Union. The causes of the UK's exit from the EU are analyzed. The main reasons have been identified – economic ones that have evolved since 2008 and which have not yet succeeded in solving by the European community (for example, the unemployment rate, living standards of Europeans are significantly different within the EU). BREXIT's next cause is the rise of nationalism around the world. The last reason, no less important than the previous two is the resistance against the British elite. According to voters, the elite is disrespectful to their values, specially to their nationalism and their interests. We researched that the BREXIT process can lead to disintegration processes inside the UK. There is expectation of a possible re-referendum on Scotland's withdrawal from the United Kingdom if a positive decision is reached on BREXIT. In addition, termination of the United Kingdom's membership may have the effect of «dominoes» among EU member states. The Danish policy of relations with the official Brussels follows the British vector. In addition, in Denmark, there are political movements that agitate for disintegration processes within the EU. There are concerns about the impact of the UK's exit on the position of the Scandinavian countries and the Visegrad Group. As a result of the accumulation of huge debts, in the history of the EU is emerged the concept «Grexit» – the possibility of Greece's exit from the EU through its fiscal crisis.

Key words: European integration; European Union; reintegration; Brexit; Eurosceptics; Eurooptimists; referendum; nationalist movements; political elitism; immigration crisis.